

Zastara u obveznim odnosima

Autor u ovom stručnom članku daje prikaz pravila o zastari iz odredbi Zakona o obveznim odnosima, ali i drugih zakona koji reguliraju ovu bitnu materiju. Stručni članak daje odgovore na pitanja o rokovima zastarijevanja pojedinih tražbina, prekidu i zastoju zastare te na druga pitanja o zastari s kojima se susrećemo u poslovnoj praksi i svakodnevnom životu. Pri tome se u pojašnjenju pravnih pravila o zastari koriste brojni primjeri iz sudske prakse, sa oglednim primjerima podnesaka kojima se u postupku štitimo od zastarjelih potraživanja.

Sadržaj:

1.	Uvod	155
2.	Pojam zastare u obveznom pravu	155
2.1.	Pojam zastare	155
2.2.	Prigovor zastare	155
2.3.	Kada se ne primjenjuju pravila o zastari	156
3.	Početak tijeka zastare i nastupanje zastare	156
3.1.	Početak tijeka zastare	156
3.1.1.	Vrijeme ispunjenja obveze	156
3.1.2.	Vrijeme ispunjenja novčanih obveza	157
3.1.3.	Vrijeme ispunjenja koje nije utvrđeno ni ugovorom ni zakonom	157
3.2.	Nastupanje zastare	157
4.	Odricanje od zastare	157
4.1.	Ispunjenje zastarjele obveze	158
4.2.	Namirenje vjerovnika čija je tražbina osigurana	158
5.	Vrijeme potrebno za zastaru (zastarni rokovi)	158
5.1.	Opći zastarni rok	158
5.2.	Zastara troškova, kamata i drugih sporednih tražbina	158
5.3.	Zastara povremenih tražbina (kamate, uzdržavanje)	159
5.3.1.	Zastara prava	159
5.4.	Zastara tražbina iz trgovačkih ugovora o prometu robe i usluga	159
5.5.	Zastara zakupnine i najamnine	160
5.6.	Zastara naknade štete	160
5.6.1.	Izvanugovorna odgovornost za štetu	160
5.6.2.	Ugovorna odgovornost za štetu	160

5.6.3.	Naknada štete prouzročena kaznenim djelom	160
5.7.	Jednogodišnji rok zastare	160
5.8.	Zastara pravomoćnih sudskih odluka i odluka drugih nadležnih tijela	160
5.8.1.	Zadužnica	161
5.9.	Zastara kod ugovora o osiguranju	161
6.	Zastoj zastare	161
6.1.	Zastoj zastare tražbine između određenih osoba	161
6.2.	Zastoj zastare u određenim slučajevima i za određene osobe	162
6.3.	Zastoj zastare radi nesavladivih prepreka za vjerovnika	162
6.4.	Učinak zastoja zastare	162
6.5.	Tražbine prema poslovno nesposobnim osobama i njihove tražbine	162
6.6.	Zastoj zastare u posebnim postupcima	162
6.6.1.	Zastoj zastare u parničnom postupku	162
6.6.2.	Zastoj zastare u postupku mirenja	162
7.	Prekid zastare	162
7.1.	Priznanje duga	162
7.2.	Podnošenje tužbe	163
7.3.	Odustanak vjerovnika od tužbe	163
7.4.	Odbacivanje tužbe zbog nenadležnosti	163
7.5.	Rok zastare u slučaju prekida	163
8.	Zastara kod pojedinih obveznih odnosa	163
8.1.	Solidarne obveze	164
8.1.1.	Zastara kod solidarnosti dužnika	164
8.1.2.	Zastara kod solidarnosti vjerovnika	164
8.2.	Jamstvo	164
8.3.	Uputa (asignacija)	164
8.4.	Prijeboj	164
8.5.	Raskid ugovora	164
8.6.	Zajam	164
8.7.	Posudba	165
8.8.	Posebna pravila o zastari kod naknade štete	165
8.8.1.	Odgovornost poslodavca za štetu koju počini njegov zaposlenik	165
8.8.2.	Odgovornost pravne osobe za štetu koju prouzroči njezino tijelo	165
8.8.3.	Odgovornost za neispravan proizvod	165
8.8.4.	Pravo oštećenika nakon zastare odštetnog zahtjeva	165
8.9.	Stjecanje bez osnove – pravo na povrat pogrešno uplaćenog novca	165
8.10.	Vrijednosni papiri	165
9.	Zastara ostalih tražbina iz drugih zakona	165
9.1.	Zastara u radnim odnosima	165
9.2.	Mjениčna obveza	166
9.3.	Ček	166
9.4.	Zastara prava vlasništva	166
9.4.1.	Zastara pričuve	166
9.5.	Porezna zastara	166
9.6.	Naknada za općekorisnu funkciju šuma	166
9.7.	Prekršaji	166
9.8.	Kaznena djela	166
10.	Zastara u europskom pravu	166
11.	Tabelarni prikaz zastarnih rokova	167
12.	Zaključak	167

1. Uvod

U svakodnevnom poslovanju i životu susrećemo se pitanjem dospijeća rokova izvršenja naših ugovornih obveza, plaćanja računa za komunalne usluge, ili ispunjenja neke druge obveze. Nakon proteka zakonom određenog vremena za ispunjenje ovih obveza, predviđena je mogućnost pozivanja na zastaru, odnosno mogućnost da dužnik nakon proteka zakonom određenog vremena ima pravo uskratiti ispunjenje obveze pasivnom vjerovniku. Ova zakonom propisana mogućnost, odnosno pravni institut, naziva se zastara i karakteristična je za sve grane prava, ili sve vrste obveza.

Predmet ovog stručnog članka je prvenstveno zastara u obveznom pravu i obveznim odnosima, gdje ovaj pravni institut potiče vjerovnika na aktivnost radi ostvarenja njegovih prava s jedne strane, a u isto vrijeme služi i pravnoj sigurnosti dužnika koji njegovom primjenom stječe izvjesnost u pogledu postojanja obveze prema vjerovniku i njegovom mogućem djelovanju. Temeljne odredbe o zastari u obveznim odnosima sadržane su u čl. 214. – 246. Zakona o obveznim odnosima¹ (u nastavku teksta: Zakon) i stupile su na snagu 1. siječnja 2006.

Ovaj institut uređen je i u drugim odredbama ovog Zakona, ali i isto tako i u odredbama drugih zakona kao što su: Opći porezni zakon² (u nastavku teksta: OPZ) gdje je uređena porezna zastara, Zakon o mirovinskom osiguranju³ u kojem je uređena zastara doprinosa za mirovinsko osiguranje, Zakon o obveznom zdravstvenom osiguranju⁴ koji uređuje zastaru doprinosa za zdravstveno osiguranje, Prekršajni zakon⁵ (u nastavku teksta: PZ) u kojem je uređena zastara u prekršajnom postupku, Kazneni zakon⁶ (u nastavku teksta: KZ) u kojem je definirana zastara za kaznena djela i dr. Posebno ističemo važnost porezne zastare i zastare doprinosa u svakodnevnom poslovanju, koji zaslužu obradu u posebnom tekstu. U nastavku teksta dajemo prikaz najvažnijih odredbi Zakona koje se odnose na početak, tijek, zasto i prekid zastare kao i na zastarne rokove, s time da na kraju teksta dajemo kratak osvrt i na odredbe drugih zakona u vezi zastare.

2. Pojam zastare u obveznom pravu

Odredbe Zakona o zastari u pravilu se ne mijenjaju često. Zapravo su u odredbama Zakona, u odnosu na stari Zakon o obveznim odnosima⁷ (u nastavku teksta: stari Zakon) odredbe o zastari ostale praktično neizmijenjene, osim što je izmijenjena numeracija članaka koji uređuju ovaj pravni institut. Kako smo naveli, institut zastare, između ostalog, pruža dužniku sigurnost da vjerovnik neće moći svoje pravo koje ima prema njemu ostvarivati bilo kada nego samo u određenom roku.

Pojam zastare o kojem pišemo u ovom dijelu teksta odnosi se na zastaru u obveznom pravu. Svakako će pojam zastare u nekim drugim pravnim granama imati neki drugi sadržaj. Tako npr. zastara u kaznenom, ili prekršajnom pravu ima drugi sadržaj.

2.1. Pojam zastare

Zakonom je određeno kako zastarom prestaje pravo vjerovnika zahtijevati ispunjenje obveze⁸. Ova formulacija, međutim, ne odražava

va na odgovarajući način samu bit instituta zastare⁹. Naime, pravo vjerovnika zapravo ne prestaje, on i dalje, nakon nastupanja zastare, ima pravo zahtijevati ispunjenje obveze od dužnika i sud vjerovniku dužan pružiti pravnu zaštitu ako je zatraži, samo što nastupanjem zastare dužnik može uložiti tzv. „prigovor zastare“ i time njegova obveza prema vjerovniku prestaje.

ističemo...

Zastara nastupa kad protekne zakonom određeno vrijeme u kojem je vjerovnik mogao zahtijevati ispunjenje obveze.

Tako proizlazi i iz odredbe čl. 214. st. 2. Zakona. Međutim, kako smo naveli, vjerovnik i nakon nastupa zastare može istaknuti tužbeni zahtjev na ispunjenje obveze prema dužniku.

Znači, sud ne može odbiti tužbeni zahtjev vjerovnika prema dužniku radi toga što je obveza dužnika zastarjela, osim ako sam dužnik ne iskoristi svoje pravo i podnese sudu prigovor zastare. Treba reći kako za razliku od prekršajnog, ili kaznenog prava, u obveznim odnosima sud uopće ne pazi po službenoj dužnosti na zastaru pa neće ni upozoriti dužnika da je zahtjev vjerovnika zastario nego o eventualnoj zastarjelosti vjerovnikova zahtjeva brigu uvijek treba voditi dužnik i o tome upozoriti sud koji vodi postupak. To proizlazi i iz odredbe čl. 214. st. 3. Zakona, kojom je određeno kako se sud neće obazirati na zastaru ako se dužnik nije na nju pozvao.

2.2. Prigovor zastare

Način podnošenja prigovora zastare od strane dužnika u sudskom postupku u obvezno pravnim odnosima nije reguliran odredbama Zakona nego odredbama Zakona o parničnom postupku¹⁰ (u nastavku teksta: ZPP).

ističemo...

Sukladno čl. 352. st. 2. ZPP-a, prigovor zastare može se izreći samo tijekom prvostupanjskog postupka, do zaključenja glavne rasprave.

Ako prigovor zastare nije iznesen do tog momenta, ne može se iznijeti ni u žalbi.

U praksi će to značiti kako se prigovor zastare ne može istaknuti ni u žalbi protiv presude zbog izostanka iz čl. 332. ZPP-a, jer tuženik (dužnik) nije ni došao na pripremno ročište, odnosno nije se ni upustio u raspravljanje. Iz istih razloga, prigovor zastare ne može se istaknuti ni protiv presude na temelju priznanja iz čl. 331. ZPP-a, jer je tuženik priznao tužbeni zahtjev, kao ni protiv presude na temelju odricanja iz čl. 331.a ZPP-a, jer se tužitelj odrekao tužbenog zahtjeva.

Zakonom nije propisan izgled prigovora zastare. Kako se zapravo radi o podnesku, jedino je bitno da prigovor sadrži sve potrebne elemente koje treba sadržavati svaki podnesak sukladno čl. 106. st. 2. ZPP-a. Podnesci moraju biti razumljivi i moraju sadržavati sve ono što je potrebno da bi se u vezi s njima moglo postupiti.

1 Nar. nov., br. 35/05, 41/08 i 125/11-Zakon o rokovima ispunjenja novčanih obveza.

2 Nar. nov., br. 147/08, 18/11, 78/12, 136/12 i 73/13.

3 Nar. nov., br. 157/13 od 24. prosinca 2013.

4 Nar. nov., br. 80/13 i 137/13.

5 Nar. nov., br. 107/07, 39/13 i 157/13.

6 Nar. nov., br. 125/11 i 144/12.

7 Nar. nov., br. 53/91, 73/91., 111/93., 3/94., 7/96., 91/96 i 112/99.

8 Čl. 214. st. 1. Zakona.

9 Giunio, M. A., „Zastarijevanje tražbine, zastara i posljedice-opća i neka izabrana pitanja“, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Vol. 62., (5-6), Zagreb, 2012., str. 1676.

10 Sl. i., br. 4/77, 36/77, 6/80, 36/80, 43/82, 69/82, 58/84, 74/87, 57/89, 20/90, 27/90; Nar. nov., br. 35/91, 53/91, 91/92, 112/99, 88/01–čl. 50. Zakon o arbitraži, 117/03, 84/08, 123/08, 57/11, 148/11-pročišćeni tekst, 25/13 i 43/13-Rješenje USRH.

Podnesci osobito trebaju sadržavati:

- oznaku suda;
- ime, prebivalište, odnosno boravište stranaka, njihovih zakonskih zastupnika i punomoćnika, ako ih imaju;
- osobni identifikacijski broj stranke koja podnosi podnesak;
- predmet spora;
- sadržaj izjave i
- potpis podnositelja.

Stranka, odnosno njezin zastupnik potpisuju podnesak na njegovu kraju. U slučaju da izjava sadrži kakav zahtjev, stranka treba da u podnesku navede činjenice na kojima temelji zahtjev i dokaze kad je to potrebno. Podsjećamo kako se izjava koja se daje podneskom može dati i usmeno na zapisnik kod parničnog suda.

Podnesci koje treba dostaviti protivnoj stranci predaju se sudu u dovoljnom broju primjeraka za sud i protivnu stranku. Tako treba postupiti i kad se uz podnesak podnose prilozi. Sukladno čl. 107. st. 2. ZPP-a određeno je kako u slučaju da je na protivnoj strani više osoba koje imaju zajedničkoga zakonskog zastupnika, ili punomoćnika mogu se za sve te osobe podnesci i prilozi predavati u jednom primjerku.

Primjer – prigovor zastare

REPUBLIKA HRVATSKA
 OPĆINSKI GRAĐANSKI SUD
 Ulica grada Vukovara 84
 Z A G R E B

Na broj:
 Pn-___/___

Tužitelj: Dražen Dražić, Sigetski prilaz 481/2, Zagreb, OIB 77765675577, zastupan po odvjetniku Tajana Tajek iz Zagreba, Sv. Luke 4012

Tuženi: Tomislav Tomić iz Zagreba, Ulica Stjepana Radića 457, OIB 87887787645

Radi: isplate

VPS: 32.000,00 kn

ODGOVOR NA TUŽBU

3x

Tuženi se na navode tužbe i tužbenog zahtjeva očituje kako slijedi.

Tužba je neosnovana u cijelosti. Tuženi je tužitelju u cijelosti podmirio računa u iznosu od 32.000,00 (slovima: tridesetdvjetisuće kuna) za obavljenu uslugu montaže prozora u stanu tuženog na adresi Svačićeva 88d, II. kat, stan br. 12, u Zagrebu.

DOKAZ: ugovor br. 3/13 od 12. veljače 2010; preslik uplatnice od 12. veljače 2010., sve u prilogu.

Podredno, tuženi ističe prigovor zastare sukladno odredbama Zakona o obveznim odnosima u odnosu na tužbeni zahtjev tuženog, budući je usluga izvršena 15. veljače 2010., znači pune četiri godine prije podnošenja tužbenog zahtjeva.

Naime, tužbeni zahtjev je podnesen 20. veljače 2014.

Obzirom na navedeno, predlaže se tužitelja odbiti s tužbenim zahtjevom u cijelosti.

Zagreb, 15. travanj 2014.

Tomislav Tomić

Prilog: 2

Prigovor zastare može biti sastavljen i kao običan dopis, pod uvjetom da sadrži sve elemente sadržaja iz čl. 106. st. 2. ZPP-a.

2.3. Kada se ne primjenjuju pravila o zastari

U daljnjem tekstu razrađujemo pojedina pitanja koja se odnose na zastaru, kao što su početak tijeka zastare, nastupanje zastare, odricanje od zastare, vrijeme potrebno za zastaru, zastoj zastare i dr. Međutim, postoje slučajevi kada se odredbe Zakona o zastari ne primjenjuju. Tako se, sukladno čl. 224. Zakona, pravila o zastari ne primjenjuju u slučajevima kad su u zakonu određeni rokovi za podnošenje tužbe, ili izvršenje određene radnje pod prijetnjom gubitka prava, znači kada se radi o prekluzivnim rokovima.

U pravnoj teoriji, u procesnom pravu, načelno se razlikuju prekluzivni i instruktivni rokovi. Pod prekluzivnim rokovima podrazumijevaju se rokovi kod kojih propuštanje radnje vezane za rok dovodi do gubitka prava na naknadno poduzimanje te procesne radnje. Za razliku od toga, propuštanje instruktivnih rokova ne dovodi direktno do štetnih zakonskih posljedica.

3. Početak tijeka zastare i nastupanje zastare

3.1. Početak tijeka zastare

ističemo...

Zastara počinje teći prvog dana poslije dana kad je vjerovnik imao pravo zahtijevati ispunjenje obveze, ako zakonom za pojedine slučajeve nije što drugo propisano¹¹.

Zakonom je propisano posebno pravilo u slučaju da se radi o obvezi koja se sastoji u nečinjenju, propuštanju, ili trpljenju. Sukladno čl. 215. st. 2. Zakona, u slučaju da se obveza sastoji u tome da se nešto ne učini, da se propusti, ili trpi, zastara počinje teći prvog dana poslije dana kad je dužnik postupio protivno svojoj obvezi.

Trenutak početka tijeka zastarnog roka izuzetno je značajan. Ovaj trenutak je usko povezan sa trenutkom dospelosti ugovorne obveze. Stoga se često naglašava kako zastarijevanje započinje prvi dan iza dospelosti¹².

Iz sudske prakse – Odluka Vrhovnog suda Republike Hrvatske, br. Rev-152/2009-2, od 28. travnja 2009.¹³:

„... U konkretnom slučaju nema posebnog sporazuma između tužitelja kao odvjetnika i tuženika kao klijenta o načinu plaćanja odvjetničkih usluga, pa su tužitelji imali pravo zahtijevati od tuženika nagradu za svaku obavljenu radnju idućeg dana od dana kad su tu radnju obavili, jer to proizlazi iz Tarife o nagradama i naknadi troškova za rad odvjetnika. Zastarijevanje počinje teći prvog dana poslije dana kad je vjerovnik imao pravo zahtijevati ispunjenje obveze, kako je to i propisano odredbom čl. 361. st. 1. starog Zakona...“

3.1.1. Vrijeme ispunjenja obveze

Navedena definicija početka tijeka zastare iz čl. 215. st. 1. Zakona, kao odlučan moment za početak tijeka zastare navodi „dan kad je

11 Čl. 215. st. 1. Zakona.

12 Vedriš M., Klarić P., „Građansko pravo“, Narodne novine, Zagreb, 2004., str. 177.

13 Sudska praksa VSRH; <http://sudskapraksa.vsrh.hr/supra>

vjerovnik imao pravo zahtijevati ispunjenje obveze“ za koji smo rekli da je zapravo prvi dan iza dospelosti¹⁴. Međutim, ponekad treba razlikovati ovaj trenutak od trenutka dospelosti tražbine i zakašnjenja dužnika s ispunjenjem. Općenito, sukladno čl. 173. st. 1. Zakona, dužnik je dužan ispuniti obvezu u roku koji je predviđen ugovorom. Ako rok ispunjenja nije predviđen ugovorom, dužnik je dužan ispuniti obvezu u roku koji je predviđen zakonom.

3.1.2. Vrijeme ispunjenja novčanih obveza

Što se tiče određivanja roka ispunjenja kod trgovačkih ugovora i ugovora između trgovaca i osoba javnog prava, kada se radi o novčanim obvezama, treba istaknuti kako se više ne primjenjuje odredba čl. 174. Zakona nego odredba čl. 11. Zakona o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi¹⁵ (u nastavku teksta: ZFPPN). Ovom odredbom je precizirano kako se u poslovnim transakcijama među poduzetnicima može se ugovoriti rok ispunjenja novčane obveze do 60 dana.

Iznimno, ako se radi o ništavosti ugovora iz čl. 14. st. 5. ZFPPN-a, kod ugovora o robno trgovačkom kreditu može se ugovoriti u pisanom obliku i dulji rok ispunjenja novčane obveze, a koji rok ni u kojem slučaju ne može biti dulji od 360 dana. U slučaju da ugovorom među poduzetnicima nije ugovoren rok za ispunjenje novčane obveze, dužnik je dužan, bez potrebe da ga vjerovnik na to pozove, ispuniti novčanu obvezu u roku od 30 dana.

3.1.3. Vrijeme ispunjenja koje nije utvrđeno ni ugovorom ni zakonom

Sukladno čl. 173. st. 3. Zakona, u slučaju da rok ispunjenja nije određen ni ugovorom niti zakonom, a cilj posla, narav obveze i ostale okolnosti ne zahtijevaju stanovit rok za ispunjenje, vjerovnik može zahtijevati odmah ispunjenje obveze, a dužnik sa svoje strane može zahtijevati od vjerovnika da odmah primi ispunjenje. U praksi će vjerovnik morati pozvati dužnika na ispunjenje. Kako to proizlazi iz odredbe čl. 183. st. 2. Zakona, ovaj poziv može dužniku biti upućen usmeno, ili pismeno, opomenom, ili započinjanjem nekog postupka čiji je cilj ispunjenje obveze dužnika.

Ako dužnik nakon ovakvog poziva vjerovnika ne bi ispunio obvezu, dolazi u zakašnjenje. Od tog trenutka, nakon učinjenog poziva dužniku, vjerovnik može svoj zahtjev ostvarivati putem tužbe koju je protiv dužnika podnio nadležnom sudu. Vodeći računa o svemu navedenom, možemo zaključiti kako zastara u slučajevima kada rok za ispunjenje obveze dužnika nije određen ni ugovorom ni zakonom trebalo računati od vjerovnikovog poziva na ispunjenje obveze, odnosno od isteka roka za ispunjenje obveze kojeg je naveo u pozivu.

U praksi bi se kod ovakvih situacija problem mogao pojaviti u slučajevima kada vjerovnik neopravdano propušta pozvati dužnika na ispunjenje. Radi povjerenja dužnika u sigurnost pravnog prometa ne bi se smjelo vjerovniku dopustiti beskonačno odugovlačenje sa pozivom dužniku na ispunjenje obveze. Iz navedenog je vidljivo koliko je bitno utvrditi početak tijeka zastarnog roka kada se radi o situacijama u kojima vrijeme ispunjenja nije određeno ugovorom, ili zakonom.

Početak tijeka zastare za takve pojedine konkretne slučajeve odredila je, ili potvrdila sudska praksa, kao što je u slučaju početka tijeka zastarnog roka za potraživanje pretplate na povremene publikacije.

*Iz sudske prakse – Odluka Visokog trgovačkog suda RH, br. PŽ-4907/2007, od 12. svibnja 2010.*¹⁶:

„... Radi se... o potraživanju koje se odnosi na pretplatu na povremene publikacije (publikacija je tiskani ili drugom tehnikom umnoženi duhovni proizvod u jednom ili više nakladnih svezaka, odnosno na jednom ili više slobodnih listova). Stoga se u konkretnom slučaju primjenjuje zastarni rok iz čl. 378. st. 1. t. 4. starog Zakona (sada čl. 232. st. 1. t. 4. Zakona) prema kojem potraživanje pretplate na povremene publikacije zastarijeva za jednu godinu, računajući od isteka vremena za koje je publikacija naručena.“

3.2. Nastupanje zastare

Do sada smo govorili o početku tijeka zastare i naveli razloge radi kojih je bitno točno utvrditi ovaj trenutak. Protekom zakonskih rokova zastare, odnosno vremena zastare iz čl. 225.-234. Zakona, o čemu navodimo kasnije, dolazi do nastupanja zastare.

ističemo...

Sukladno čl. 216. Zakona, zastara nastupa kad istekne posljednji dan zakonom određenog vremena.

4. Odricanje od zastare

Dužnik se ne može odreći zastare prije nego što protekne vrijeme određeno za zastaru¹⁷. Nakon nastupanja zastare, dužnik se može valjano odreći zastare. Odricanje od zastare zapravo znači priznanje zastarjele obveze.

Zakonom je u čl. 220. određeno kako se pisano priznanje zastarjele obveze smatra odricanjem od zastare. Isti učinak ima davanje zaloge, ili kojega drugog osiguranja za zastarjelu obvezu. Priznanje bi trebalo biti jasno i nedvosmisleno tako da se može zaključiti na koju se obvezu odnosi i u kojem iznosu. Priznati se može cijeli, ili samo dio duga pa u tom smislu djelomično priznanje duga znači odricanje od zastare za taj priznati dio duga, a ne i za preostali (nepriznati) dio duga.

Iz sudske prakse – Odluka VTSRH, br. PŽ-114/2010, od 28. siječnja 2010.:

„... Odredbe Zakona o prekidu zastarijevanja, pa tako i o priznanju duga, mogu se primijeniti samo u slučaju kad se radnja, kojom se može bitno dug priznaje, dogodila za vrijeme tijeka zastarnog roka... Prema shvaćanju ovog suda, tuženikov obračun neto plaća za utuženo razdoblje obračuna od 20. travnja 2000. do 30. travnja 2002. predstavlja pisano priznanje duga do visine koja je navedena u obračunu, pa je sud prigovor zastare potraživanja trebao ocijeniti primjenom instituta odricanja od zastare iz navedene zakonske odredbe. Pritom, prema shvaćanju ovog suda, kad dužnik u pisanom priznanju zastarjele obveze navede i iznos dugovanja koji priznaje, makar i u nepotpunoj visini, priznanje se odnosi samo na onaj iznos koji je dužnik izričito priznao.“

¹⁴ Giunio M. A., op. cit. u bilj. 9, str. 1689.

¹⁵ Nar. nov., br. 108/12, 144/12, 81/13 i 112/13.

¹⁶ www.vtsrh.hr

¹⁷ Čl. 219. Zakona.

4.1. Ispunjenje zastarjele obveze

ističemo...

Sukladno čl. 221. Zakona, ako dužnik ispuni zastarjelu obvezu, nema pravo zahtijevati da mu se vrati ono što je dao, čak i ako nije znao da je obveza zastarjela.

Na ovaj način se dužnika zapravo prisiljava da prati što se događa s njegovim obvezama. Naime, sudionici u obveznim odnosima moraju se ponašati na određeni način u ispunjavanju svojih obveza i ostvarivanju prava, sukladno čl. 10. Zakona.

Podsjećamo kako je, sukladno ovoj odredbi, sudionik u obveznom odnosu dužan u ispunjavanju svoje obveze postupati s pažnjom koja se u pravnom prometu zahtijeva u odgovarajućoj vrsti obveznih odnosa (pažnja dobrog gospodarstvenika, odnosno pažnja dobrog domaćina). Sudionik u obveznom odnosu dužan je u ispunjavanju obveze iz svoje profesionalne djelatnosti postupati s povećanom pažnjom, prema pravilima struke i običajima (pažnja dobrog stručnjaka). U svakom slučaju, sudionik u obveznom odnosu dužan je u ostvarivanju svog prava suzdržati se od postupka kojim bi se otežalo ispunjenje obveze drugog sudionika.

4.2. Namirenje vjerovnika čija je tražbina osigurana

Vjerovnik čija je tražbina osigurana zalogom, ili hipotekom može se nakon proteka vremena zastare, sukladno čl. 222. st. 1. Zakona, namiriti samo iz opterećene stvari ako je drži u rukama, ili ako je njegovo pravo upisano u javnoj knjizi. Tako se vjerovnik koji drži predmet zaloge može namiriti iz njegove vrijednosti bez obzira na to što je nastupila zastara. Isto tako, vjerovnik koji je nositelj prava hipoteke na nekretnini upisanog u javnu knjigu, može se namiriti iz vrijednosti te nekretnine, bez obzira na činjenicu što je zastarjela obveza dužnika radi čijeg je osiguranja hipoteka zasnovana.

Mišljenja smo kako se ovo pravilo može primijeniti i u slučajevima javnobilježničkih osiguranja iz čl. 307. i 327. Ovršnog zakona¹⁸ (u nastavku teksta: OZ). Međutim, na ovaj način se neće moći namiriti vjerovnik koji prema dužniku ima zastarjelu tražbinu kamata, bez obzira na osiguranje njegove tražbine temeljem zaloge, ili hipoteke. Naime, prema izričitoj odredbi čl. 222. st. 2. Zakona, zastarjela tražbina kamata i drugih povremenih davanja ne može se namiriti ni iz opterećene stvari.

5. Vrijeme potrebno za zastaru (zastarni rokovi)

Općenito govoreći, vrijeme potrebno za zastaru obuhvaća vrijeme od početka tijeka zastarnog roka do nastupanja zastare. U vrijeme zastare računa se i vrijeme koje je proteklo u korist dužnikovih prednika¹⁹. Vrijeme zastare, odnosno zastarni rokovi, određeni su zakonom.

Zakonom je u čl. 218. st. 1. određeno kako se pravnim poslom, znači i ugovorom, ne smije odrediti dulje, ili kraće vrijeme zastare od onoga vremena koje je određeno zakonom. U slučaju da ugovori ipak sadrže takve odredbe, one su ništetne, ali njihova ništetnost ne povlači za sobom i ništetnost cijelog ugovora. Posebne rokove zastare sadrže zakoni u svim granama prava pa i u obveznom pravu.

18 Nar. nov., br. 112/12 i 25/13-Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku.

19 Čl. 217. Zakona.

Odredbe Zakona sadrže rokove zastare koji se odnose na obvezno pravo, ali je u posebnim zakonima dopušteno odrediti i drukčije rokove zastare. Vrijeme potrebno za nastupanje zastare u obveznom pravu uređuju odredbe čl. 225.-234. Zakona. Osim toga, posebne odredbe o zastarnim rokovima sadržane su u Zakonu o mjenici²⁰ (u nastavku teksta: ZM), Zakonu o čeku²¹ (u nastavku teksta: ZČ), Zakonu o trgovačkim društvima²² (u nastavku teksta: ZTD), poreznim propisima, drugim zakonima i propisima te međunarodnim ugovorima. U nastavku dajemo prikaza vremena potrebnog za zastaru, odnosno zastarnih rokova iz odredbi Zakona.

5.1. Opći zastarni rok

ističemo...

Tražbine zastarijevaju za pet godina ako zakonom nije određen neki drugi rok zastare.²³

Znači, ako odredbama Zakona, ili nekog drugog zakona nije određen poseban zastarni rok, primjenjuje se navedeni opći zastarni rok iz čl. 225. Zakona. Takvo rješenje primijenjeno je i u sudskoj praksi.

Podsjećamo pri tome kako su odredbe starog i novog Zakona o zastari zapravo iste, osim što su članci različito numerirani pa zato u primjeru iz sudske prakse navodimo obje numeracije članka, originalnu iz sudske odluke i novu, trenutno važeću.

Iz sudske prakse – Odluka VTSRH, br. PŽ-5229/2006 od 13. svibnja 2009.:

... Predmet ovog plovidbenog spora je plaćanje naknade za neosporno pruženu uslugu veza brodice u tužiteljevoj marini u S., za razdoblje od 26. svibnja do 12. listopada 1997. Prvostupanjski sud je pravilno zaključio da se u konkretnom slučaju primjenjuje odredba čl. 371. starog Zakona (sada čl. 225. Zakona), za ocjenjivanje pravodobnosti utuženja, odnosno postojanja tužiteljevog prava na ostvarenje naplate sporne tražbine sudskim putem. Zakon o morskim lukama ne sadržava posebne propise o zastari prava na naplatu tih usluga, a tuženik u žalbi promašeno ukazuje na primjenu odredaba Pomorskog zakonika, kojima to sporno pitanje nije regulirano. Zato se trebaju primijeniti relevantne odredbe Zakona o zastari. U konkretnom slučaju, nema mjesta primjeni odredbe čl. 374. st. 1. starog Zakona (ili čl. 228. Zakona-potraživanja iz trgovačkih ugovora)... već se primjenjuje opći zastarni rok iz odredbe čl. 371. starog Zakona (sada čl. 225. Zakona), kako je to pravilno učinio prvostupanjski sud."

5.2. Zastara troškova, kamata i drugih sporednih tražbina

ističemo...

Sukladno čl. 223. Zakona, Kad zastari glavna tražbina, zastarjele su i sporedne tražbine, kao što su tražbine kamata, plodova, troškova i ugovorne kazne.

20 Nar. nov., br. 74/94 i 92/10.

21 Nar. nov., br. 74/94 od 18. listopada 1994.

22 Nar. nov., br. broj 111/93, 34/99, 52/00-Odluka USRH, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11-Kazneni zakon, 152/11-pročišćeni tekst, 111/12 i 68/13.

23 Čl. 225. Zakona.

Kamatni zahtjev je po svojoj pravnoj prirodi akcesorni zahtjev pa zastarijeva kad i glavna tražbina. Zapravo kod zastare kamata treba dobro razlikovati dvije situacije, inače možemo doći u zabunu.

Ovisno o tome o kojoj se situaciji radi, moguće je na zastaru kamata primijeniti odredbu čl. 223. ili čl. 226. Zakona. Naime, kako smo naveli, kada zastari glavna tražbina, zastarijeva i kamata. To je prvi slučaj zastare kamata koji je opisan upravo u navedenoj odredbi čl. 223. Zakona.

Međutim, od ove situacije treba razlikovati slučaj kada je glavna tražbina nije zastarijeva nego je prestala npr. ispunjenjem. U tom slučaju, kamate kao povremena davanja zastarijevaju u trogodišnjem roku, kako je to određeno u čl. 226. Zakona, odnosno kako to niže navodimo pod 5.3.

5.3. Zastara povremenih tražbina (kamate, uzdržavanje)

ističemo...

Tražbine povremenih davanja koja dopijevaju godišnje, ili u kraćim razdobljima, bilo da se radi o sporednim povremenim tražbinama, kao što je tražbina kamata, bilo da se radi o takvim povremenim tražbinama u kojima se iscrpljuje samo pravo, kao što je tražbina uzdržavanja, zastarijevaju za tri godine od dospelosti svakoga pojedinog davanja²⁴.

Isto vrijedi za anuitete kojima se u jednakim unaprijed određenim povremenim iznosima otplaćuju glavnica i kamate, ali ne vrijedi za otplate u obrocima i druga djelomična ispunjenja. Znači, zastara naplate kamate nastupa tri godine od nastanka svakog pojedinog anuiteta obračunate kamate ako nije podignuta sudska tužba protiv dužnika, ili poduzeta neka druga radnja vjerovnika za prisilnu naplatu obračunatih kamata.

U prethodnoj točki smo pojasnili razliku između određivanja vremena zastare kamata u slučaju kada je zastarijeva i glavna tražbina, pri čemu dolazi do primjene odredbe čl. 223. Zakona, od slučaja kada je glavna tražbina prestala na neki drugi način, npr. ispunjenjem kada tražbina kamata kao povremenih davanja zastarijeva za tri godine sukladno čl. 226. Zakona. Treba istaknuti kako prema sudskoj praksi zatezne kamate zastarijevaju dnevno, odnosno zastarijeva se smatra svaka tražbina izvan trogodišnjeg roka računajući unatrag od dana podnošenja tužbe, ili drugog akta koji tužbu zamjenjuje²⁵.

Iz sudske prakse – Odluka VSRH, br. Rev-711/2008-2 od 1. srpnja 2008.:

„... U ovom predmetu je riječ o zahtjevu tužitelja za isplatu iznosa novčane svote koja se sastoji od zakonskih zateznih kamata na dužne novčane iznose po računima tužitelja koji su isplaćeni sa zakašnjenjem... Sporno pitanje je bilo pitanje osnovanosti prigovora zastare predmetnog potraživanja, a to je pitanje sporno i u revizijskom postupku... U konkretnom slučaju potraživanja iz predmetnih računa su dospjela unutar roka od tri godine prije podnošenja tužbe, pa je od tada i tužitelj imao pravo zahtijevati zatezne kamate. Zbog toga nije nastupila niti zastara potraživanja zateznih kamata, pa je pravilno stajalište drugostupanskog suda da je prigovor zastare predmetnog potraživanja neosnovan“.

²⁴ Čl. 226. st. 1. Zakona.

²⁵ Giunio M. A., op. cit. u bilj. 9, str. 1682.

5.3.1. Zastara prava

ističemo...

Sukladno čl. 227. st. 1. Zakona, pravo iz kojega proistječu povremene tražbine zastarijeva za pet godina, računajući od dospelosti najstarije neispunjene tražbine.

Kada zastari pravo iz kojega proistječu povremene tražbine, vjerovnik gubi pravo ne samo da zahtijeva buduća povremena davanja nego i povremena davanja koja su dospjela prije te zastare. Odredbom čl. 227. st. 3. Zakona izriekom je određeno kako ne može zastarijeti pravo na uzdržavanje određeno zakonom.

5.4. Zastara tražbina iz trgovačkih ugovora o prometu robe i usluga

ističemo...

Sukladno čl. 228. Zakona, međusobne tražbine iz trgovačkih ugovora o prometu robe i usluga, odnosno ugovora koje sklope trgovac i osoba javnog prava o prometu robe i usluga te tražbine naknade za izdatke učinjene u vezi s tim ugovorima zastarijevaju za tri godine.

Pri tome zastara teče odvojeno za svaku isporuku robe, izvršeni rad, ili uslugu. Za potpuno razumijevanje ove zakonske odredbe potrebno je podsjetiti se definicije trgovačkih ugovora i ugovora o prometu roba i usluga.

Trgovački ugovori oni ugovori koje sklapaju trgovci među sobom u obavljanju djelatnosti koje čine predmet poslovanja barem jednog od njih, ili su u vezi s obavljanjem tih djelatnosti²⁶. Pojam trgovca nije reguliran u odredbama Zakona nego u odredbama ZTD-a. Sukladno čl. 1. ZTD-a, trgovac je, ako odredbama samog ZTD-a nije drukčije određeno, pravna, ili fizička osoba koja samostalno trajno obavlja gospodarsku djelatnost radi ostvarivanja dobiti proizvodnjom, prometom robe, ili pružanjem usluga na tržištu. Osobe koje se bave slobodnim zanimanjima uređenim posebnim propisima smatraju se trgovcima u smislu odredbi ZTD-a samo ako je tako u tim posebnim propisima određeno.

S druge strane, Zakon ne definira koji su to ugovori o prometu roba i usluga. U teoriji postoji stanovište da se radi ugovorima koji imaju gospodarsko značenje te koji se odnose na pokretne stvari, odnosno robu namijenjenu tržištu.

Da bi odredba čl. 228. Zakona mogla biti primijenjena u praksi potrebno je da se kumulativno ispune sljedeći uvjeti:

- mora se raditi o međusobnim tražbinama iz trgovačkih ugovora o prometu roba i usluga;
- mora se raditi o tražbinama naknade za izdatke učinjene u vezi s tim ugovorima.

²⁶ Čl. 14. st. 2. Zakona.

5.5. Zastara zakupnine i najamnine

ističemo...

Sukladno čl. 229. Zakona, tražbina zakupnine i najamnine, bilo da je određeno da se plaća povremeno, bilo u jednom ukupnom iznosu, zastarijeva za tri godine.

5.6. Zastara naknade štete

Kod definiranja zastare naknade štete treba voditi računa o tome radi li se o izvanugovornoj, ili ugovornoj odgovornosti za štetu, odnosno odgovornosti za štetu nastalu kaznenim djelom.

5.6.1. Izvanugovorna odgovornost za štetu

ističemo...

Tražbina naknade štete zastarijeva za tri godine otkad je oštećenik doznao za štetu i za osobu koja je štetu učinila²⁷. U svakom slučaju ta tražbina zastarijeva za pet godina otkad je šteta nastala.

U prvom slučaju zastarnog roka od tri godine otkad je oštećenik doznao za štetu i za osobu koja je štetu učinila radi se o subjektivnom roku.

Pri tome, saznanje za štetu obuhvaća spoznaju o elementima potrebnim za svijest o šteti i njezinu opsegu i visini²⁸. U drugom slučaju, zastarnog roka od pet godina od nastanka štete radi se o objektivnom roku za zastaru naknadu štete. Pri tome se šteta vremenski ne mora podudarati sa štetnom radnjom, a ako se ova dva dana razlikuju, mjerodavan je dan kada je šteta nastala.

Iz sudske prakse – Odluka VSRH, br. Revr-318/2009-2, od 17. lipnja 2009.

“... Objektivni rok zastare potraživanja naknade štete počinje teći od nastanka štete. To se vrijeme ne mora poklapati s vremenom štetnog događaja. Stoga objektivni rok zastare potraživanja naknade štete počinje teći od trenutka kad su nastale štetne posljedice (šteta), a ne od štetnog događaja.”

5.6.2. Ugovorna odgovornost za štetu

Što se tiče zastare kod ugovorne odgovornosti za štetu, sukladno čl. 230. st. 3. Zakona, tražbina naknade štete nastale povredom ugovorne obveze zastarijeva za vrijeme određeno za zastaru te obveze, znači kad i sam ugovor. Na ugovornu odgovornost za štetu se na odgovarajući način primjenjuju navedene odredbe Zakona o izvanugovornoj odgovornosti za štetu. Treba istaknuti kako za početak tijeka zastarnog roka za zahtjev za naknadu štete nastalu povredom ugovorne obveze nije odlučujuće kada je oštećenik saznao za štetu i osobu koja je štetu počinila.

Iz sudske praksa – Odluka VSRH, br. Rev-485/09-2, od 21. travnja 2010.:

²⁷ Čl. 230. st. 1. Zakona.

²⁸ Giunio M. A., op. cit. u bilj. 9, str. 1679.

“... U slučaju potraživanja naknade štete nastale povredom ugovorne obveze, koja prema odredbi članka 376. starog Zakona (sada čl. 230. Zakona) zastarijeva za vrijeme određeno za zastaru te obveze, šteta nastaje kada nastupe pravne posljedice povrede ugovorne obveze, a ne u vrijeme počinjenja te štetne radnje.”

5.6.3. Naknada štete prouzročena kaznenim djelom

Sukladno čl. 231. Zakona, u slučaju kada je šteta prouzročena kaznenim djelom, a za kazneni progon je predviđen dulji rok zastare, zahtjev za naknadu štete prema odgovornoj osobi zastarijeva kad istekne vrijeme određeno za zastaru kaznenog progona. Prekid zastare kaznenog progona povlači za sobom i prekid zastare zahtjeva za naknadu štete. Isto vrijedi i za zastoj zastare.

U praksi će se u pravilu prvo pravomoćno okončati kazneni postupak, a nakon toga će se odlučivati o zahtjevu za naknadu štete prouzročenu kaznenim djelom. Samo u izuzetnim slučajevima, kada postoje smetnje radi kojih je nemoguće pokrenuti i dovršiti kazneni postupak protiv počinitelja kaznenog djela, parnični sud će odlučivati o ovom zahtjevu kao o prethodnom pitanju

5.7. Jednogodišnji rok zastare

Jednogodišnji rok zastare primjenjuje se kod tražbina temeljem usluga i isporuka koje se obavljaju kontinuirano. Ove tražbine taksativno su nabrojene u čl. 232. Zakona.

ističemo...

Tako za **jednu** godinu zastarijevaju:

- tražbina naknade za isporučenu električnu i toplinsku energiju, plin, vodu, za dimnjačarske usluge i za održavanje čistoće, kad je isporuka, odnosno usluga obavljena za potrebe kućanstva;
- tražbina radiopostaje i radiotelevizijske postaje za uporabu radioprijamnika i televizijskog prijamnika;
- tražbina pošte, telegrafa i telefona za uporabu telefona i poštanskih pretinaca te druge njihove tražbine koje se naplaćuju u tromjesečnim, ili kraćim rokovima;
- tražbina pretplate na povremene tiskovine, računajući od isteka vremena za koje je tiskovina naručena.

Zastara u ovom slučaju teče iako su isporuke, ili usluge produljene. Pri tumačenju odredbe čl. 232. Zakona treba biti pažljiv. Tako npr. vezano za zastaru tražbina naknada za isporučenu električnu i toplinsku energiju, plin, vodu, za dimnjačarske usluge i za održavanje čistoće, jednogodišnji zastarni rok vrijedi samo ako su ove isporuke, odnosno usluge obavljene za potrebe kućanstva.

5.8. Zastara pravomoćnih sudskih odluka i odluka drugih nadležnih tijela

Za tražbine utvrđene pravomoćnim sudskim odlukama i odlukama Zakonom je utvrđen poseban, dulji zastarni rok.

ističemo...

Sukladno čl. 233. st. 1. Zakona, sve tražbine koje su utvrđene pravomoćnom sudskom odlukom, ili odlukom drugoga nadležnog tijela javne vlasti, ili nagodbom pred sudom, ili drugim nadležnim tijelom, odnosno javnobilježničkim aktom, zastarijevaju za deset godina, pa i one za koja zakon inače predviđa kraći rok zastare.

U praksi se vrlo često postavlja pitanje može li se nakon toga roka pokrenuti ovrha?

Ovrhu nakon proteka roka od deset godina od pravomoćne sudske odluke više nije moguće provesti ako je ovršenik uložio prigovor za stare. Naime, u ovršnom postupku, kao ni u parničnom postupku²⁹, sud ne vodi računa o zastari po službenoj dužnosti nego samo na prijedlog ovršenika.

Što se tiče zastare povremenih tražbina koje proistječu iz takvih odluka, ili nagodbe, odnosno javnobilježničkog akta i dospijevaju ubuduće, sukladno čl. 233. st. 2. Zakona, one zastarijevaju u roku predviđenom za zastaru povremenih tražbina³⁰.

5.8.1. Zadužnica

Kako to proizlazi iz čl. 214. st. 1. OZ-a za zadužnicu, odnosno čl. 215. st. 1. OZ-a za bjanko zadužnicu, ove isprave uz ispunjenje OZ-om propisanih uvjeta iz navedenih odredbi imaju učinak pravomoćnog rješenja o ovrsi. Na zastaru tražbine temeljem zadužnice primjenjuje se stoga odredba čl. 233. Zakona, sukladno kojoj sve tražbine koje su utvrđene pravomoćnom sudskom odlukom, ili odlukom drugog nadležnog tijela javne vlasti, ili nagodbom pred sudom, ili drugim nadležnim tijelom, odnosno, javnobilježničkim aktom, zastarijevaju za deset godina pa i one koje zakon inače predviđa kraći rok zastare. Zastara tražbine temeljem zadužnice, odnosno bjanko zadužnice nastupa za deset godina od njene dospelosti, koja se računa od predaje zadužnice na naplatu³¹.

5.9. Zastara kod ugovora o osiguranju

Zakonom je poseban rok zastare utvrđen i za tražbine iz ugovora o osiguranju.

ističemo...

Tražbine ugovaratelja osiguranja, odnosno treće osobe iz ugovora o osiguranju života zastarijevaju za pet, a iz ostalih ugovora o osiguranju za tri godine, računajući od prvog dana poslije proteka kalendarske godine u kojoj je tražbina nastala³².

U slučaju da zainteresirana osoba dokaže da do prvog dana poslije proteka kalendarske godine u kojoj je tražbina nastala nije znala da se osigurani slučaj dogodio, zastara počinje od dana kad je za to saznala, s tim da u svakom slučaju tražbina zastarijeva kod osiguranja života za deset, a kod ostalih za pet godina od prvog dana poslije proteka kalendarske godine u kojoj je tražbina nastala.

²⁹ Vidjeti pod 2.2.

³⁰ Vidjeti pod 5.3.

³¹ Trampus, Z., RiPup br. 7/11, „Zastara tražbina temeljem zadužnice“, Zagreb, 2011., str. 19.

³² Čl. 234. st. 1. Zakona.

Sukladno čl. 234. st. 3. Zakona, tražbine osiguratelja iz ugovora o osiguranju zastarijevaju za tri godine. Kada u slučaju osiguranja od odgovornosti trećega, oštećena osoba zahtijeva naknadu od osiguranika, ili je dobije od njega, zastara osiguranikova zahtjeva prema osiguratelju počinje od dana kad je oštećena osoba tražila sudskim putem naknadu od osiguranika, odnosno kad joj je osiguranik naknadio štetu.

Neposredni zahtjev treće oštećene osobe prema osiguratelju zastarijeva za isto vrijeme za koje zastarijeva njegov zahtjev prema osiguraniku odgovornom za štetu. Zastara tražbine koja pripada osiguratelju prema trećoj osobi odgovornoj za nastupanje osiguranog slučaja počinje teći kad i zastara tražbine osiguranika prema toj osobi i navršava se u istom roku.

6. Zastoj zastare

Zastoj zastare je zapravo vrijeme u kojem zastara ne teče. Zastoj zastare sprječava početak zastarijevanja, odnosno zaustavlja tijek zastare. Međutim, zastoj zastare nije prekid zastare³³. Stoga se vrijeme zastare koje je proteklo prije zastare računa u zastaru i zbraja se s vremenom nakon prestanka razloga za zastoj zastare.

ističemo...

Zastoj zastare određuje se zakonom, a nikako ne ugovorom.

Naime, u čl. 218. st. 2. Zakona izričito je određeno kako se pravnim poslom, znači ni ugovorom, ne smije odrediti da zastara neće teći za neko vrijeme. Zakonom su navedeni sljedeći slučajevi kada zastara ne teče.

6.1. Zastoj zastare tražbine između određenih osoba

Sukladno čl. 235. Zakona, zastara ne teče:

- između bračnih drugova;
- između roditelja i djece dok traje roditeljsko pravo;
- između štićenika i njegova skrbnika te upravnog tijela socijalne skrbi za trajanja skrbništva i dok ne budu položeni računi;
- između osoba koje žive u izvanbračnoj zajednici, dok ta zajednica postoji.

Iz sudske prakse – Odluka VSRH, br. Rev-1207/2009-2 od 30. listopada 2009.:

„... Pravno pitanje, zbog kojeg je podnesena predmetna revizija, je: teče li zastarijevanje između roditelja i djeteta, dok traje roditeljsko pravo, i u slučaju da ne žive u obiteljskoj zajednici, ili i u tom slučaju zastarijevanje ne teče, odnosno traje zastoj zastare u smislu čl. 381. st. 1. t. 2. starog Zakona (sada 235. st. 1. t. 2. Zakona). Odredbom čl. 381. st. 1. t. 2. starog Zakona propisano je da zastarijevanje ne teče između roditelja i djece dok traje roditeljsko pravo... Tom odredbom je određen zastoj zastarijevanja bez obzira na faktično stanje odnosa između roditelja i djece već je jedino odlučno za zastoj zastarijevanja (da zastarijevanje ne teče) da traje roditeljsko pravo i da zastoj traje sve dok traje i roditeljsko pravo.“

Zakonom su propisani i posebni slučajevi za zastaru u određenim slučajevima i za određene osobe.

³³ Za prekid zastare vidjeti pod 7.

6.2. Zastoj zastare u određenim slučajevima i za određene osobe

Zakonom je u čl. 236. također određeno kako zastara ne teče:

- za vrijeme mobilizacije, u slučaju neposredne ratne opasnosti, ili rata za tražbine osoba na vojnoj dužnosti;
- za tražbine koje imaju osobe zaposlene u tuđem kućanstvu prema poslodavcu, ili članovima njegove obitelji koji zajedno s njim žive, sve dok taj odnos traje.

6.3. Zastoj zastare radi nesavladivih prepreka za vjerovnika

Sukladno čl. 237. Zakona, zastara ne teče za sve vrijeme za koje vjerovniku nije bilo moguće zbog nesavladivih prepreka sudskim putem zahtijevati ispunjenje obveze.

6.4. Učinak zastoja zastare

U slučaju da zastara nije mogla početi teći zbog nekoga od navedenih zakonskih uzroka, ona počinje teći kad taj uzrok prestane. Ako je zastara počela teći prije nego što je nastao uzrok koji je zaustavio njezin daljnji tijek, ona nastavlja teći kad prestane taj uzrok, a vrijeme koje je isteklo prije zastoja računa se u zakonom određeni rok za zastaru³⁴.

6.5. Tražbine prema poslovno nesposobnim osobama i njihove tražbine

U čl. 239. Zakona određena su pravila za zastoj zastare tražbina prema poslovno nesposobnim odnosima i njihovim tražbinama koje imaju prema drugim fizičkim i pravnim osobama. Zastara teče i prema maloljetniku i drugoj poslovno nesposobnoj osobi, bez obzira na to imaju li zakonskog zastupnika, ili nemaju.

Međutim, zastara tražbine maloljetnika koji nema zastupnika i druge poslovno nesposobne osobe bez zastupnika ne može nastupiti dok ne proteknu dvije godine otkad su postali potpuno poslovno sposobni, ili otkad su dobili zastupnika. U slučaju da je za zastaru neke tražbine određeno vrijeme kraće od dvije godine, a vjerovnik je maloljetnik koji nema zastupnika, ili neka druga poslovno nesposobna osoba bez zastupnika, zastara te tražbine počinje teći otkad je vjerovnik postao poslovno sposoban ili otkad je dobio zastupnika.

6.6. Zastoj zastare u posebnim postupcima

Posebni slučajevi zastoja zastare predviđeni su u parničnom postupku i postupku mirenja.

6.6.1. Zastoj zastare u parničnom postupku

Sukladno čl. 186.a st. 1. ZPP-a, osoba koja namjerava podnijeti tužbu protiv RH dužna se je prije podnošenja tužbe obratiti sa zahtjevom za mirno rješenje spora državnom odvjetništvu koje je stvarno i mjesno nadležno za zastupanje na sudu pred kojim namjerava podnijeti tužbu protiv RH, osim u slučajevima u kojima je posebnim propisima određen rok za podnošenje tužbe. Zahtjev za mirno rješenje spora mora sadržavati sve ono što mora sadržavati tužba. Ovaj se zahtjev podnosi nadležnom državnom odvjetništvu, sukladno odredbama Zakona o državnom odvjetništvu³⁵.

U slučaju da je navedeni zahtjev podnesen nenadležnom državnom odvjetništvu, ono će zahtjev dostaviti nadležnom državnom

odvjetništvu uz obavijest stranci. Podnošenjem zahtjeva za mirno rješenje spora iz čl. 186. st. 1. ZPP-a, zastarijevanje zastaje.

6.6.2. Zastoj zastare u postupku mirenja

Poseban slučaj zastoja zastare postoji u postupku mirenja sukladno odredbi čl. 17. Zakona o mirenju³⁶ (u nastavku teksta: ZMIR). Sukladno ovoj odredbi, stranke koje su sukladno ZMIR-u izabrale mirenje radi pokušaja rješavanja spora, ne smiju izgubiti mogućnost pokretanja sudskog, arbitražnog, ili drugog postupka zbog protoka zastarnog, ili prekluzivnog roka. U čl. 17. st. 2. ZMIR-a navedeno je kako se pokretanjem postupka mirenja zastara prekida.

Nadalje, u čl. 17. st. 3. ZMIR-a je određeno kako se u slučaju da se mirenje okonča bez zaključenja nagodbe, smatra da prekida nije ni bilo. Mišljenja smo kako se u ovom slučaju zapravo ne radi o prekidu, nego upravo o zastoju zastare.

Iznimno od navedene odredbe čl. 17. st. 3. ZMIR-a, ako u roku od 15 dana od dovršetka mirenja, stranke podnesu tužbu, ili poduzmu drugu radnju pred sudom, ili drugim nadležnim tijelom radi utvrđivanja, osiguranja, ili ostvarenja tražbine, smatrat će se da je zastara prekinuta trenutkom pokretanja postupka mirenja. U ovom slučaju se uistinu radi o prekidu zastare iz čl. 240. Zakona³⁷. Ako je posebnim propisom određen rok za podnošenje tužbe, taj rok ne teče dok mirenje traje, a započeti će ponovno teći istekom petnaestog dana od dovršetka mirenja

7. Prekid zastare

Od zastoja zastare treba razlikovati prekid zastare. Kod zastoja zastare, nakon otklanjanja razloga za zastoj, zastara nastavlja teći i do tada proteklo vrijeme zastare se pribraja vremenu zastare nakon zastoja. Međutim, kod prekida zastare, zastara se prekida i ne nastavlja teći.

Sukladno čl. 244. Zakona, za prekid zastare nije dovoljno da vjerovnik pozove dužnika pisano, ili usmeno da obvezu ispuni. Postoje dva slučaja prekida zastare, priznanje duga i podnošenje tužbe sudu, odnosno poduzimanje druge radnje vjerovnika pred nadležnim tijelom.

7.1. Priznanje duga

Sukladno čl. 240. st. 1. Zakona, zastara se prekida kad dužnik prizna dug. Dug se može priznati ne samo izjavom vjerovniku nego i na posredan način, kao što su davanje oplate, plaćanje kamata, davanje osiguranja. U slučaju da se radi o priznanju duga od strane pravne osobe, potrebno je voditi računa o tome da je to priznanje učinjeno od strane ovlaštene osobe u pravnoj osobi.

Iz sudske prakse – Odluka VSRH, br. Rev x-113/2008-2 od 17. ožujka 2010.:

„... Priznanje duga kojim se prekida zastara, bez obzira na to je li učinjeno na izravan, ili neizravan način, uvijek mora biti takvo da se njime na nedvojben način očituje dužnikova volja da dug zaista priznaje.“

Makar će priznanje možda najčešće u praksi biti učinjeno posebnom izjavom učinjenom vjerovniku, vrlo često se ovo priznanje daje i u nekom dvostranom dokumentu kao što je npr. zapisnik. Priznanje mora biti određeno i učinjeno bezuvjetno i jasno, tijekom zastarnog roka.

Iz sudske prakse – Odluka Visokog trgovačkog suda RH, br. Pž-114/2010, od 28. siječnja 2010.:

34 Čl. 238. st. 1. Zakona.

35 Nar. nov., br. 76/09, 153/09, 116/10, 145/10, 57/11, 130/11 i 72/13.

36 Nar. nov., br. 18/11 od 9. veljače 2011.

37 Vidjeti pod 7.

„... Prema podacima iz spisa, isplata, za koju tužitelj tvrdi da predstavlja priznanje duga, dogodila se nakon isteka zastarnog roka, kad je već nastupila zastara potraživanja, pa se ta tuženikova isplata, odnosno njegovo možebitno priznanje duga ima ocijeniti, u smislu odredbe čl. 366. st. 1. starog Zakona (sada čl. 220. st. 1. Zakona), odnosno u smislu možebitnog odricanja od zastare, jer je priznanje zastarjele obveze dano u pisanom obliku. Prema shvaćanju ovog suda, tuženikov obračun neto plaća za utuženo razdoblje obračuna... predstavlja pisano priznanje duga do visine koja je navedena u obračunu, pa je sud prigovor zastare potraživanja trebao ocijeniti primjenom instituta odricanja od zastare iz navedene zakonske odredbe. Pritom, prema shvaćanju ovog suda, kad dužnik u pisanom priznanju zastarjele obveze navede i iznos dugovanja koji priznaje, makar i u nepotpunoj visini, priznanje se odnosi samo na onaj iznos koji je dužnik izričito priznao.“

Kako smo naveli, Zakonom je određeno da se dug može vjerovniku priznati i posredno, otplaćivanjem duga, plaćanjem kamata, odnosno davanjem osiguranja.

Naveli smo kako je posredno priznanje duga i plaćanje kamata. Međutim, slanje obračuna kamata vjerovniku ne znači priznanje duga i ne dovodi do prekida zastare. Takav je stav zauzela i sudska praksa.

Iz sudske prakse – Odluka VTSRH, br. Pž-3139/05:

„... Kamate zbog kašnjenja su sporedno potraživanje te slijede pravnu sudbinu glavnog potraživanja, a kako su zakonske odredbe o zastari prisilne prirode ne može ih jedna stranka sama mijenjati. Stoga slanje obračuna kamata ne može dovesti do prekida tijekom zastarnog roka.“

S time u vezi podsjećamo na odredbu čl. 172. Zakona o načinu uračunavanja kada se pored glavnice duguju i kamate i troškovi. Prema ovoj zakonskoj odredbi ako dužnik pored glavnice duguje i kamate i troškove, prvo se namiruju troškovi, zatim kamate i napokon glavnica.

U praksi se često postavlja pitanje radi li se kod međusobnog knjigovodstvenog usklađivanja obveza o priznanju duga.

ističemo...

Stav je struke kako se potvrda salda može uzimati kao priznanje duga i razlog za prekid zastare samo ako je izričito navedeno i potpisano od strane ovlaštene osobe da se knjigovodstveno usklađivanje obveza smatra priznanjem duga.

7.2. Podnošenje tužbe

Zastara se prekida i podnošenjem tužbe i svakom drugom vjerovnikovom radnjom poduzetom protiv dužnika pred sudom ili drugim nadležnim tijelom radi utvrđivanja, osiguranja, ili ostvarenja tražbine³⁸.

Iz sudske prakse – Odluka VSRH, br. Rev x-62/2009-2, od 25. ožujka 2009.:

„... Neosnovano je ustrajanje tužitelja u tvrdnji da je zastara prekinuta, jer su tužitelji prije podnošenja tužbe u ovom predmetu pozvali tuženika na naknadu štete izvan spora. Naime, prema odredbi čl. 388. starog Zakona (sada čl. 241. Zakona) zastarijevanje se prekida podizanjem tužbe i svakom drugom vjerovnikovom radnjom poduzetom protiv dužnika pred sudom, ili drugim nadležnim tijelom, radi utvrđivanja, osiguranja ili ostvarenja potraživanja, a prema odredbi čl. 391. starog Zakona (sada čl. 244. Zakona), za prekid zastarijevanja nije dovoljno da vjerovnik pozove dužnika pismeno, ili usmeno da obvezu ispuni. Prema tome, podnošenjem zahtjeva tuženiku za naknadu štete izvan spora nije nastupio prekid zastare, kako su to pravilno ocijenili i nižestupanjski sudovi.“

7.3. Odustanak vjerovnika od tužbe

Sukladno čl. 242. st. 1. Zakona, prekid zastare izvršen podnošenjem tužbe, ili kojom drugom vjerovnikovom radnjom poduzetom protiv dužnika pred sudom, ili drugim nadležnim tijelom radi utvrđivanja, osiguranja, ili ostvarenja tražbine, smatra se da nije nastupio ako vjerovnik odustane od tužbe, ili radnje koju je poduzeo. Isto tako, smatra se da nije bilo prekida ako vjerovnikova tužba, ili zahtjev bude odbačen, ili odbijen, ili ako određena mjera osiguranja bude stavljena izvan snage.

7.4. Odbacivanje tužbe zbog nenadležnosti

U slučaju da je tužba protiv dužnika odbačena zbog nenadležnosti suda, ili kojega drugog uzroka koji se ne tiče biti stvari, pa vjerovnik ponovno podnese tužbu u roku od tri mjeseca od dana pravomoćnosti odluke o odbacivanju tužbe, smatra se, sukladno čl. 243. st. 1. Zakona, da je zastara prekinuta prvom tužbom. Isto vrijedi i za pozivanje u zaštitu, i za isticanje prijetoja tražbine u sporu te u slučaju kad je sud, ili drugo tijelo uputilo dužnika da svoju prijavljenu tražbinu ostvaruje u parničnom postupku.

7.5. Rok zastare u slučaju prekida

Nakon prekida zastara počinje teći iznova, a vrijeme koje je proteklo prije prekida ne računa se u zakonom određeni rok za zastaru³⁹. Zastara prekinuta priznanjem od strane dužnika počinje teći iznova od priznanja. Kad je prekid zastare nastao podnošenjem tužbe, ili pozivanjem u zaštitu, ili isticanjem prijetoja tražbine u sporu, odnosno prijavljivanjem tražbine u nekom drugom postupku, zastara počinje teći iznova od dana kad je spor okončan, ili završen na neki drugi način.

U slučaju kad je prekid zastare nastao prijavom tražbine u stečajnom postupku, zastara počinje teći iznova od dana okončanja toga postupka. Isto vrijedi i kad je prekid zastare nastao zahtjevom ovrhe, ili osiguranja. Zastara koja počinje teći iznova poslije prekida navršava se kad protekne onoliko vremena koliko je zakonom određeno za zastaru koja je prekinuta. Sukladno čl. 246. Zakona, ako je prekid nastao priznanjem duga od strane dužnika, a vjerovnik i dužnik su se sporazumjeli o obnovi obveze, nova tražbina zastarijeva za vrijeme koje je određeno za njezinu zastaru.

8. Zastara kod pojedinih obveznih odnosa

Pojedini obvezni odnosi iz Zakona sadrže posebna pravila o zastari. U nastavku navodimo nešto više o ovim posebnim pravilima o zastari.

38 Čl. 241. Zakona.

39 Čl. 245. st. 1. Zakona.

8.1. Solidarne obveze

Solidarna obveza je poseban obveznopravni odnos u kojem je svaki od više vjerovnika ovlašten tražiti ispunjenje cijele činidbe od bilo kojeg dužnika, a svaki od više sudužnika dužan je ispuniti cijelu činidbu makar je sama činidba djeljiva. Odredbama Zakona predviđene su određene posebnosti u vezi zastare kod solidarnih obveza ovisno o tome radi li se o solidarnosti vjerovnika, ili solidarnosti dužnika.

8.1.1. Zastara kod solidarnosti dužnika

Solidarnost dužnika, sukladno čl. 43. st. 1. Zakona znači da svaki dužnik solidarne obveze odgovara vjerovniku za cijeli dug i vjerovnik može zahtijevati njegovo ispunjenje od koga hoće sve dok ne bude potpuno ispunjen, ali kad jedan dužnik ispuni dug, obveza prestaje i svi se dužnici oslobađaju.

Sukladno čl. 51. st. 1. Zakona, ako zastara ne teče, ili je prekinuta prema jednom dužniku, ona teče za ostale solidarne dužnike i može se navršiti, ali dužnik prema kojem obveza nije zastarjela i koji ju je morao ispuniti ima pravo zahtijevati od ostalih dužnika prema kojima je obveza zastarjela da mu naknade svaki svoj dio duga. Znači, kod pasivne solidarnosti, kad više dužnika odgovara za jednu obvezu tako da svaki odgovara za cijelu činidbu, zastarijevanje za svakog dužnika teče posebno.

Razlozi sprječavanja, ili prekida zastare djeluju samo prema dužniku na kojeg se odnose pa zastara prema solidarnim dužnicima može nastupiti u različitim trenucima. Pri tome odricanje od navršene zastare nema učinak prema ostalim dužnicima.

8.1.2. Zastara kod solidarnosti vjerovnika

Sadržaj solidarnosti vjerovnika određen je u čl. 55. Zakona. Svaki solidarni vjerovnik ima pravo zahtijevati od dužnika ispunjenje cijele obveze, ali kad jedan od njih bude namiren, obveza prestaje i prema ostalim vjerovnicima. Dužnik može ispuniti obvezu vjerovniku kojega sam izabere, sve dok neki vjerovnik ne zatraži ispunjenje.

Sukladno čl. 62. Zakona, ako jedan vjerovnik prekine zastaru, ili ako prema njemu ne teče zastara, to ne koristi ostalim vjerovnicima i prema njima zastara teče i dalje. Odricanje od zastare učinjeno prema jednom vjerovniku koristi i ostalim vjerovnicima.

8.2. Jamstvo

Zakonom su utvrđena i posebna pravila o zastari kod jamstva. Ugovorom o jamstvu, sukladno čl. 104. Zakona, jamac se obvezuje prema vjerovniku da će ispuniti valjanu i dospjelu obvezu dužnika, ako to ovaj ne učini. Zastara je kod jamstva uređena u čl. 126. Zakona. Ovom odredbom je određeno kako zastarom obveze glavnog dužnika zastarijeva i obveza jamca.

To je karakteristika akcesornosti jamčeve obveze koja ovisi o postojanju obveze glavnog dužnika.

ističemo...

U slučaju kada je rok za zastaru obveze glavnog dužnika duži od dvije godine, obveza jamca zastarijeva nakon isteka dvije godine od dospelosti obveze glavnog dužnika, osim kad jamac odgovara solidarno s dužnikom.

U praksi će ovo biti gotovo redovito i slučaj. Međutim, u slučaju da jamac odgovara kao solidarni dužnik (jamac i platac), odgovara vje-

rovniku jednako kao glavni dužnik pa njegova obveza u ovom slučaju zastarijeva u istom roku kao obveza glavnog dužnika.

Sukladno čl. 126. st. 3. Zakona, prekid zastare tražbine prema glavnom dužniku djeluje i prema jamcu samo ako je do prekida došlo nekim postupkom vjerovnika pred sudom protiv glavnog dužnika. S druge strane, zastoje zastare obveze glavnog dužnika nema učinka prema jamcu.

8.3. Uputa (asignacija)

Uputa (asignacija) je ugovor kod kojeg, sukladno čl. 130. Zakona, uputom jedna osoba, uputitelj (asignant), ovlašćuje drugu osobu, upućenika (asignata), da za njezin račun ispuni nešto određenoj trećoj osobi, primatelju upute (asignataru), a ovoga ovlašćuje da to ispunjenje primi u svoje ime. Što se tiče posebnih pravila o zastari kod upute (asignacije) ona su sadržana u čl. 134. Zakona.

ističemo...

Sukladno ovoj odredbi, pravo primatelja upute da zahtijeva ispunjenje od upućenika zastarijeva za godinu dana.

U slučaju da za ispunjenje nije određen rok, zastara počinje teći kad upućenik prihvati uputu, a ako ju je on prihvatio prije nego što je dana primatelju upute, onda kad ovome bude dana.

8.4. Prijebaj

Dužnik može prebiti tražbinu s protutražbinom vjerovnika, ako obje tražbine glase na novac, ili druge zamjenjive stvari istog roda i iste kakvoće i ako su obje dospjele⁴⁰. Sukladno čl. 198. Zakona, dug se može prebiti sa zastarjelom tražbinom samo ako ona još nije bila zastarjela u času kad su se stekle pretpostavke prijebaja. Razlog za ovakvu mogućnost leži u tome što prijebaj djeluje unatrag (*ex tunc*), bez obzira na vrijeme davanja prijebajne izjave.

Jedini je uvjet da postoje pretpostavke za jednostranu kompenzaciju, odnosno da su tražbine kompenzibilne, ili da obje tražbine glase na novac, ili druge zamjenjive stvari istoga roda i iste kakvoće i da su obje tražbine dospjele. U slučaju da su pretpostavke prijebaja nastale pošto je jedna od tražbina zastarjela, prijebaj ne nastaje ako je dužnik zastarjele tražbine istakao prigovor zastare.

8.5. Raskid ugovora

Kod raskida ugovora zastara počinje teći upravo nakon njegova raskida, a primjenjuje se opći zastarni rok od pet godina.

Iz sudske prakse – Odluka VSRH, br. Rev 1703/1991-2 od 14. studenog 1991.:

"... Pravo stranke da nakon raskida ugovora zahtijeva vraćanje onoga što je dala zastarijeva u općem zastarnom roku, a zastara počinje teći prvog dana poslije dana kada je raskinut ugovor..."

8.6. Zajam

Sukladno čl. 499. st. 1. Zakona, ugovorom o zajmu obvezuje se zajmodavac predati zajmoprimcu određeni iznos novca, ili određenu količinu drugih zamjenjivih stvari, a zajmoprimac se obvezuje vratiti mu poslije stanovitog vremena isti iznos novca, odnosno istu količinu stvari iste vrste i kakvoće. Na primljenim stvarima zajmoprimac stječe pravo vlasništva.

⁴⁰ Čl. 195. Zakona.

Glavna obveza zajmodavca sastoji se u tome da je dužan predati stvari u ugovoreno vrijeme, a ako rok za predaju nije određen, onda kad to zajmoprimac zatraži.

ističemo...

Sukladno čl. 501. st. 2. Zakona, pravo zajmoprimca da zahtijeva predaju ugovorenih stvari zastarijeva za tri mjeseca od dolaska zajmodavca u zakašnjenje, a u svakom slučaju za godinu dana od sklapanja ugovora.

8.7. Posudba

Ugovor o posudbi nastaje kad posuditelj preda posudovniku određenu stvar na besplatnu uporabu, a ovaj se obveže vratiti je nakon uporabe⁴¹. U čl. 518. Zakona predviđena su posebna pravila zastare kod posudbe. Zahtjevi posuditelja na naknadu štete zbog promjene, ili pogoršanja stvari, kao i zahtjevi posudovnika na naknadu troškova i naknadu štete zbog nedostataka stvari, zastarijevaju za šest mjeseci od dana povrata stvari.

8.8. Posebna pravila o zastari kod naknade štete

Zakonom su predviđene i neki posebni rokovi zastare kod naknade štete, odnosno, preciznije kod odgovornosti poslodavca za štetu koju počinu zaposlenik u radu iz čl. 1061. Zakona, odgovornosti pravne osobe za štetu koju prouzroči njezino tijelo iz čl. 1062. Zakona, odgovornosti za neispravan proizvod iz čl. 1080. Zakona te pravo oštećenika nakon zastare odštetnog zahtjeva iz čl. 1110. Zakona.

8.8.1. Odgovornost poslodavca za štetu koju počinu njegov zaposlenik

Sukladno čl. 1061. Zakona, za štetu koju zaposlenik u radu, ili u svezi s radom prouzroči trećoj osobi odgovara poslodavac kod kojega je radnik radio u trenutku prouzročenja štete, osim ako dokaže da su postojali razlozi koji isključuju odgovornost zaposlenika. Poslodavac koji je oštećeniku popravio štetu ima pravo zahtijevati od zaposlenika naknadu troškova popravljivanja štete, ako je ovaj štetu prouzročio namjerno, ili iz krajnje nepažnje. Ovo pravo poslodavca zastarijeva u roku od šest mjeseci od dana kad je šteta popravljena.

8.8.2. Odgovornost pravne osobe za štetu koju prouzroči njezino tijelo

Što se tiče odgovornosti pravne osobe za štetu koju prouzroči njezino tijelo, sukladno čl. 1062. Zakona, pravna osoba odgovara za štetu koju njezino tijelo prouzroči trećoj osobi u obavljanju, ili u vezi s obavljanjem svojih funkcija. Ako za određeni slučaj nije što drugo u zakonu određeno, pravna osoba ima pravo na naknadu od osobe koja je štetu skrivila namjerno, ili krajnjom nepažnjom, s time da to pravo pravne osobe zastarijeva u roku od šest mjeseci od dana kad je šteta popravljena.

8.8.3. Odgovornost za neispravan proizvod

ističemo...

Sukladno čl. 1080. Zakona, tražbina popravljivanja štete prouzročene neispravnim proizvodom zastarijeva u roku od tri godine od dana kad je oštećenik saznao, ili morao saznati za štetu, neispravnost i osobu proizvođača.

Pravo na popravljivanje štete prouzročene neispravnim proizvodom gasi se u roku od deset godina od dana njegova stavljanja u promet, osim ako je u tom roku protiv proizvođača pokrenut postupak pred sudom, ili drugim nadležnim tijelom radi utvrđivanja, ili ostvarivanja tražbine na popravljivanje štete iz ovoga odsjeka.

8.8.4. Pravo oštećenika nakon zastare odštetnog zahtjeva

Nakon nastupa zastare odštetnog zahtjeva, sukladno čl. 1110. Zakona, oštećenik može zahtijevati od odgovorne osobe, po pravilima stjecanja bez osnove, da mu ustupi ono što je dobio radnjom kojom je prouzročena šteta.

8.9. Stjecanje bez osnove – pravo na povrat pogrešno uplaćenog novca

ističemo...

Pravo na povrat pogrešno uplaćenog novca zastarijeva za pet godina. Radi se zapravo o stjecanju bez osnove iz čl. 1111. Zakona.

8.10. Vrijednosni papiri

Sukladno čl. 1135. st. 1. Zakona, vrijednosni papir je isprava kojom se njezin izdatelj obvezuje ispuniti obvezu upisanu u toj ispravi njezinu zakonitom imatelju. Odredbom čl. 1162. Zakona određeno je kako za zastaru tražbine iz vrijednosnog papira vrijede pravila o zastari, ako posebnim zakonom nije drukčije određeno.

9. Zastara ostalih tražbina iz drugih zakona

U nastavku ukratko navodimo neke zastarne rokove za tražbine iz drugih zakona.⁴²

9.1. Zastara u radnim odnosima

ističemo...

Opći zastarni rok za potraživanja iz radnog odnosa određen je u čl. 135. Zakona o radu⁴² (u nastavku teksta: ZR), kojim je određeno kako potraživanje iz radnog odnosa zastarijeva za tri godine, ako odredbama ZR-a, ili drugog zakona nije drukčije određeno.

41 Čl. 509. Zakona.

42 Nar. nov., br. broj 149/09, 61/11, 82/12-Zakon o kriterijima za sudjelovanje u tripartitnim tijelima i reprezentativnosti za kolektivno pregovaranje i 73/13.

9.2. Mjenična obveza

Detaljna pravila o zastari u mjeničnom pravu sadržana su u odredbama čl. 78.-84. ZM-a. Ovom prilikom navodimo samo temeljna pravila iz čl. 78. ZM-a. Svi mjeničnopravni zahtjevi protiv akceptanta zastaraju za tri godine, računajući od dospelosti. Mjeničnopravni zahtjevi imatelja mjenice protiv indosanta i protiv trasanta zastaraju za godinu dana, računajući od dana pravodobno podignutog protesta a ako se u mjenici nalazi odredba "bez troškova" onda od dospelosti. Mjeničnopravni zahtjevi indosana jednih protiv drugih i protiv trasanta zastaraju za šest mjeseci računajući od dana kad je indosant mjenicu iskupio, ili od dana kad je protiv njega kod suda postupljeno.

Iz sudske prakse – Odluka VSRH, br. Rev 5/2009-2, od 10. studenog 2010.:

... Osnovan je prigovor zastare potraživanja koji su istaknuli tuženici... jer mjeničnopravni zahtjevi imatelja mjenice protiv indosanta i trasata zastarijevaju za godinu dana, računajući od dana pravodobno podignutog protesta (čl. 78. st. 2. ZM-a)... Zastarni rok u kojem zastarijevaju mjeničnopravni zahtjevi, daje pravnu sigurnost mjeničnopravnim dužnicima da se od njih ne će moći naplatiti neki mjeničnopravni zahtjevi nakon proteka određenog zastarnog roka od dospelosti mjeničnopravnog zahtjeva odnosno pravodobno podignutog protesta, tj. da će se moći uspješno protiviti takvim zahtjevima isticanjem prigovora zastare mjeničnopravnog zahtjeva."

9.3. Ček

U čl. 21. ZČ-a sadržane su posebne odredbe o zastari. Regresni zahtjevi imatelja čeka protiv indosana i protiv trasanta zastaraju za šest mjeseci od proteka roka za podnošenje na isplatu. Regresni zahtjevi indosana jednih protiv drugih i protiv trasanta zastaraju za šest mjeseci od dana kada je indosant iskupio ček ili od dana kada je protiv njega kod suda postupljeno. U ostalom dijelu, na tražbine po osnovi čeka, sukladno čl. 23. st. 1. t. 11. ZČ-a, primjenjuju se odredbe čl. 79.-84. ZM-a.

9.4. Zastara prava vlasništva

Pravo vlasništva kao stvarno pravo ne zastarijeva. Vlasnička tužba za zaštitu vlasničkih prava može se podnositi bez obzira na protek vremena.

9.4.1. Zastara pričuve

Obveza plaćanja zajedničke pričuve uređena je Zakonom o vlasništvu i drugim stvarnim pravima⁴³. Tražbina za plaćanje nepodmirenog doprinosa za zajedničku pričuvenu je tražbina povremenih davanja u smislu čl. 226. Zakona, koja dospijeva godišnje, ili u kraćim razdobljima.

ističemo...

Tužbeni zahtjev radi naplate dospjele i neplaćene pričuve zastarijeva za tri godine od dospelosti svakog pojedinog davanja.

⁴³ Nar. nov., br. 91/96, 68/98-Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o prodaji stanova na kojima postoji stanarsko pravo, 137/99-Odluka USRH, 22/00-Odluka USRH, 73/00, 129/00-Zakon o izmjenama i dopunama Stečajnog zakona, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08, 38/09, 153/09 i 143/12.

Međutim, tražbina za podmirene troškove za nekretninu suvlasnika koji su uredno izvršili obvezu uplate zajedničke pričuve, prema onima koji to nisu učinili, zastarijeva u općem zastarnom roku od pet godina od podmirenja troškova za nekretninu isplaćenih iz sredstava zajedničke pričuve.

9.5. Porezna zastara

Porezna zastara, kao i zastara doprinosa obzirom na svoju važnost svakako zahtijeva posebnu analizu. Stoga za potrebe ovog članka samo navodimo zastarne rokove iz OPZ-a, bez dodatnog obrazlaganja. Porezna zastara regulirana je u čl. 94.-96. OPZ-a, pri čemu je u čl. 94. OPZ-a određen relativni zastarni rok, a u čl. 96. OPZ-a rok za apsolutnu zastaru.

ističemo...

Sukladno čl. 94. st. 1. Zakona, pravo poreznog tijela na utvrđivanje porezne obveze i kamata, pravo na pokretanje postupka naplate poreza, kamata i troškova ovrhe te pravo poreznog obveznika na povrat poreza, kamata i troškova ovrhe zastarijeva za tri godine računajući od dana kada je zastara počela teći (relativna zastara). Odredbom čl. 96. OPZ-a određen apsolutni rok zastare od šest godina računajući od dana kada je zastara počela prvi put teći.

9.6. Naknada za općekorisnu funkciju šuma

Pitanje zastare za općekorisnu funkciju šuma nije u sudskoj praksi riješeno na odgovarajući način, jer postoje dvije različite presude sudova istog ranga. Tako neki sudovi rok zastare općekorisne funkcije šuma vezuju uz zastarne rokove iz OPZ-a (relativna zastara 3 godine – apsolutna zastara 6 godina), a drugi uz odredbe čl. 225. Zakona i opći zastarni rok od pet godina. Stoga se očekuje kako će VSRH zauzeti konačni stav u vezi zastare za općekorisnu funkciju šuma.

9.7. Prekršaji

Sukladno čl. 13. PZ-a, prekršajni progon zastarijeva nakon četiri godine, odnosno nakon tri godine za prekršaje za koje je ovlašten tužitelj obvezan izdati prekršajni nalog. Odredbom čl. 14.b PZ-a, određeno je kako izvršenje odluke o oduzimanju imovinske koristi, oduzimanju predmeta i troškovima prekršajnog postupka zastarijeva po proteku pet godina od pravomoćnosti odluke kojom je isto izrečeno.

9.8. Kaznena djela

Odredbe o zastari sadržane su u čl. 81.-86. KZ-a. Za poduzetnike je posebno bitno poznavanje odredbi čl. 246.-265. KZ u kojima su propisana kaznena djela protiv gospodarstva.

10. Zastara u europskom pravu

Ne postoji unificirano europsko obvezno pravo pa s time u vezi ni ujednačeni europski pravni propis o zastari tražbina iz obveznih odnosa. Međutim, treba spomenuti pokušaj kodifikacije kroz Prijedlog Uredbe o zajedničkom europskom prodajnom pravu (u nastavku teksta: Prijedlog Uredbe).

Prijedlog Uredbe sadrži poseban dio koji se odnosi na zastaru. Prijedlog Uredbe razlikuje dva zastarna roka i to: kratki zastarni rok od dvije godine i duži zastarni rok od deset godina, odnosno tride-

set godina kada se radi o naknadi štete za tjelesne ozljede. Nakon protoka zastarnog roka dužnik ima pravo odbiti ispunjenje obveza, a vjerovnik gubi sve zahtjeve zbog neispunjenja, osim zadržavanja ispunjenja.

Bitna karakteristika zastare u Prijedlogu Uredbe jest da se zastarni rokovi mogu skratiti, ili produljiti sporazumom stranaka. O Prijedlogu Uredbe biti će više riječi nakon njenog usvajanja.

11. Tabela prikaz zastarnih rokova

U nastavku, radi lakšeg praćenja, dajemo tabelarni prikaz jednogodišnjih, trogodišnjih, petogodišnjih i desetogodišnjih zastarnih rokova navedenih u ovom stručnom članku.

JEDNOGODIŠNJI ZASTARNI ROK
Električna energija – za potrebe kućanstva
Toplinska energija – za potrebe kućanstva
Plin – za potrebe kućanstva
Voda – za potrebe kućanstva
Dimnjačarske usluge – za potrebe kućanstva
Održavanje čistoće – za potrebe kućanstva
Radio i TV pretplata
Tražbine pošte, telegrafa i telefona za uporabu telefona i poštanskih pretinaca i druge njihove tražbine koje se naplaćuju u tromjesečnim, ili kraćim rokovima
Pretplata na povremene tiskovine – od isteka vremena za koje je tiskovina naručena
Pravo primatelja upute da zahtijeva ispunjenje od upućenika
Pravo zajmoprimca da zahtijeva predaju ugovoreni stvari – od dana sklapanja ugovora
Mjениčnopravni zahtjevi imatelja mjenice protiv indosanta i protiv trasanta - od dana pravodobno podignutog protesta a ako se u mjenici nalazi odredba "bez troškova" onda od dospelosti

TROGODIŠNJI ZASTARNI ROK
Tražbine povremenih davanja (kamate, naknada za uzdržavanje) koja dospjevaju godišnje, ili u kraćim razdobljima – 3 godine od dospelosti pojedinog davanja
Zastara naplate kamate – 3 godine od nastanka svakog pojedinog anuiteta obračunate kamate ako nije podignuta sudska tužba protiv dužnika, ili poduzeta neka druga radnja vjerovnika za prisilnu naplatu obračunatih kamata
Međusobne tražbine iz trgovačkih ugovora o prometu robe i usluga, odnosno ugovora koje sklope trgovac i osoba javnog prava o prometu robe i usluga te tražbine naknade za izdatke učinjene u vezi s tim ugovorima
Tražbina zakupnine i najamnine
Tražbina naknade štete – izvanugovorna odgovornost za štetu – relativni zastarni rok
Tražbine osiguratelja iz ugovora o osiguranju, osim životnog osiguranja
Tražbina popravljivanja štete prouzročene neispravnim proizvodom - od dana kad je oštećenik saznao, ili morao saznati za štetu, neispravnost i osobu proizvođača
Potraživanja iz radnog odnosa - ako drugim zakonom nije drukčije određeno
Svi mjeničnopravni zahtjevi protiv akceptanta - računajući od dospelosti
Tužbeni zahtjev radi naplate dospjele i neplaćene pričuve – 3 godine od dospelosti svakog pojedinog davanja
Utvrđivanje porezne obveze i kamata, pravo na pokretanje postupka naplate poreza, kamata i troškova ovrhe te pravo poreznog obveznika na povrat poreza, kamata i troškova ovrhe – relativni zastarni rok
Komunalna naknada
Naknada za uređenje voda

PETOGODIŠNJI ZASTARNI ROK
Opći zastarni rok
Pravo iz kojega proistječu povremene tražbine - računajući od dospelosti najstarije neispunjene tražbine
Izvanugovorna odgovornost za štetu – apsolutni zastarni rok – od nastanka štete
Tražbine ugovaratelja osiguranja, odnosno treće osobe iz ugovora o osiguranju života
Raskid ugovora – od dana raskida
Pravo na povrat pogrešno uplaćenog novca – stjecanje bez osnove
Tražbina za podmirene troškove za nekretninu suvlasnika koji su uredno izvršili obvezu uplate zajedničke pričuve, prema onima koji to nisu učinili - od podmirenja troškova za nekretninu isplaćenih iz sredstava zajedničke pričuve

DESETOGODIŠNJI ZASTARNI ROK
Tražbine koje su utvrđene pravomoćnom sudskom odlukom, ili odlukom drugoga nadležnog tijela javne vlasti, ili nagodbom pred sudom, ili drugim nadležnim tijelom, odnosno javnobilježničkim aktom
Tražbine temeljem zadužnice
Pravo na popravljivanje štete prouzročene neispravnim proizvodom - od dana njegova stavljanja u promet

12. Zaključak

Poznavanje pravnih pravila obveznog prava o zastari i zastarnih rokova nužno je u svakodnevnom poslovanju. O poznavanju ovih pravnih pravila ovisi uspješnost u ostvarivanju naših prava i obveza koja proizlaze iz obveznog pravnog odnosa. Propisi o zastari, kako u obveznom pravu, tako i u drugim pravnim granama, mijenjaju se relativno rijetko, što je i pozitivno sa stajališta pravne sigurnosti sudionika u obveznim odnosima i u pravnom prometu općenito.

Kod utvrđivanja pravila o zastari veliku ulogu ima i sudska praksa. Sudska praksa posebno dolazi do izražaja u definiranju određenih pravila u vezi zastare, posebno u obveznim odnosima, u slučaju postojanja zakonskih praznina. Pri tome treba voditi računa da suvremeno teleološko tumačenje pravnih propisa od strane sudova istog ranga ne naruši princip pravne sigurnosti sudionika u sudskom postupku.

